

ללאה פדלאוק

ד"ל

(30 לסטירתה)

* * *

יהי חלקי עמכם ענוי עולם, אלמי נפש
רקמי חייהם בסתר צנועי הגות ועלילה
חולמית נעלמים; ממעטי דברים ומרבי תפארת
גנוזה חמדת רוחכם בתוככם לפנינה בקרקע ימים,
אש אש, כמו על ראשי אצבעות, תעברו בנתיבות חיים,
עבר וזרע סביבכם באפס יד ובלי כונה
את האמונה ואת הטהר, הרועפים מכל יסוחכם

אכן למודי החרש אתם וחדלי קול ודברים
פיכם לא יביע גדולות וכפכם לא תיצר רמות,
לא יד לכם במערכות חוזים ולא נחלש כבחי משכית
ואולם חייכם - מיטב חזיונכם, ותפארתכם - עצם היוותכם
אתם השומרים הנאמנים לצלם אלהים בעולם.

(ח.נ. ביאליק)

תולדות חיי

לאה נולדה בשנת 1912 בפולין בעיר קסנה ז'רקי במחוז זגלמביה (אזור הפחם המפורספ) בבית אביה, מורה בחדר "מתוקן", שם היוו שומר מצוות לא הדיר עצמו מעוון בספרים חיצוניים, השתתף בפעולה הציונית בעירה, ובפרק זמן מסוים גם הציג אותה בקהילה.

לאה היתה ילדה ערה, השתתפה במשחקים יחד עם בני הנוער בסכיבתה. בבית אבא ספגה הרוח הלאומית - הציונית ואת ידיעותיה בקורות העם ותרבותו. בגיל 7 התחילה לבקר בבית הספר הכללי הפולני וגמרה אותו בהצטיינות בגיל 14.

באותה שנה הצטרפה לקן "הסומר הצעיר", איפה שאחיה הבוגר היה מהמארגנים והמדריכים החשובים (נהרג בהפצצת האיטלקים בחיפה בשנת 1940, חבר קבוץ "הער הגולן")

מות האחות האהובה בגיל 16 הסרה אבל ודכאון רב במספחה, וכיחוד על לאה (ההמשך בדף הבא)

תולדות חייה... (המשך)

במשך שנים רצופות לא חדלה להתאבל על אחותה זו, גם פעולתה בקן לא השכיחה מליבה את הצער.

היתה פעילה בהנהגת הקן עד ליציאתה להכשרה ללודמיר סבולנייה לקבוץ "תל-חי" (כעת "מסילות") בשנת 1934. אותה שנה עלו הוריה ארצה.

לא הייתי איתה יחד בהכשרה, ידוע לי מסיפוריה ומפי חברים, שאם כי היה לה קשה להתרגל לתנאים הקשים בהכשרה בוולין בימים ההם (גרו במרתף של בית חרושת לבירה בחורף הקר), העבודה העיקרית - נסירת וחסיבת עצים להסקה בסביל בעלי בתים, התגברה מהר על הקשיים והתגאתה על הסתגלותה ויכלתה לעבוד שכם אחד עם הבחורים בנסירת עצים. אחרי איסורה לעליה שהתמהמהה עברה לעבוד לכו"ח לחטי כותנה בבירה מיסקוב (בסביבת עיר מולדתה)

עד מהרה נעשתה פועלת חרושה בביה"ח, העבדו בו יהודים מעטים. בשנת 1937 עלתה ארצה והצטרפה לקבוץ "בניר" בחדרה. כאן גם נכנסה לחדר

מספחה. בגלל מצבם הדחוק של הוריה, נאלצה לצאת את הקבוץ לתקופה

מוסכת על מנת לעזור להם. עבדה במסך בית כנחלת יהודה ועזרה להוריה לפרוע חובותיהם ולהעלות את אחותה הצעירה, שהיא כעת בקבוץ "גל-און"

בהתחלת 1939 חזרה לקבוץ, זמן קצר אחר זה ילדה את בנה אבשלום.

עבדה בעבודות חנוכה, אולם ביחנותה נרגש עמוק כל אי כסחון מנעו ממנה לקבל על עצמה אחריות בריכוז עבודות או פעילות בקבוץ. לא בטאה דעתה

בצבור, אם כי עקבה בעירנות אחרי כל המתרחש בקבוץ בתנועה ובעולם.

הקפידה מאד על דיוקנות בעבודה, תכונה זאת גרמה לה לא מעט צרות יסבל ואי הבנה מצד הסוכבים אותה, אבל לא יכלה אחרת. את מרצה ואהבתה הגדולה

השקיעה בחינוך הבנים. כמה שמחה עם כל התקדמות והישג. אח הכן הצעיר עזרא ילדה אחרי ניתוח קיסרי, והרופאים סבחו את עוז רוחה בעת הניתוח

ואח החלמתה המהירה, ומי יכל לנחש אז שקיצה בה קרוב?

בשנים האחרונות התאוננה הרבה על מיתוסים סונים, לחץ דם גבוה וכאבי ראש חזקים. שאלה ברופאים, ויש שעזרו לה, אבל רק לזמן קצר.

בשנה האחרונה התגברה עליה מחלתה והיא מתה בבית החולים בירושלים ב י"ב כסלו התשי"ז (16.11.56).

חיים צנועים של חברה טובה ומסורה

הגיעו לקיצים הטרגיים!

ששכ אנו עומדים על הגבעה הזאת, נדהמים מן האסון שפגע
 בביתנו, עוד חברה ואם נקרעה מתוכנו, שלמות עוד משפחה
 נהרסה, עוד שלושה ילדים נתיחמו. גדול הכאב וקשה
 למצוא מלים לבפא אותו, אך איך נוכל לשחוק? כאילו הגורל
 רוצה להרגיל אותנו לכיקורי המות במחננו, ואנו לא נוכל
 להתרגל, כי בכל מקרה עולם קטן הולך לאבדון, ואנו עדין
 צעירים מדי בכדי סנרגיש את עצמנו בני בית על הגבעה הזאת
 לאה! איך יכלנו להעלות על הדעת שפתאם נצטרך להפרד ממך
 בנסיבות כאלו? יודעים אנו שקשה מאד היתה הסתגלותך לחיים
 האלה ולעבודה. איננו יודעים כמה נאבקת עם עצמך, מה הכאב
 שכאבת במשך כל השנים הללו. ידענו גם בחברתנו הגדולה יש
 בדידה וסבל, אך את ממספחה נאמנים באת. עד לכך היה אחיך,
 ועדות אחיותיך, להבדילן בחיים. ואת נראית כה חסונה ובוסחת.
 שתקנית היית, אךאותן המלים הספורות שהיינו שומעים ממך כה
 נבונה היו, כה חדורות חכמת חיים פשוטה ואלמנטרית.
 מצאה את פינת העבודה הקבועה שלך וכל מעסי יריך בתכלית
 הסלמות עסית אחרי שהיית לאם של שלושה בנים מותר היה לחסוב
 שתהיי מאושרת, והנה פתאום הוכרעת על ידי מחלה ממארת.
 אנו הגאים בכוחנו כי רב עומדים לפני גורל אכזרי ופואלים
 את עצמנו? האם זה מוכרח היה להיות כך?
 נתלסה מנופנו עוד דמשת אחת שנים רבות חיה בתוכנו, הסאתפה
 במאבקנו, בסמחתנו, ובצערנו, והנה היא איננה עוד, ואין ממלא
 מקום. המקום נשאר ריק. רק זכרה יסאר בקרבנו.
 ולך פנחס, שכה הרבה סבלת, והוכיח מכה כה אכזרית נגיד; -
 נסתדל במיטב יכלתנו לעזור לך בתפקידך הקשה, כאב לבניך.
 במידה שאפשר למצוא נוחמים אנו מתנחמים בזה, סלילריך יהיה
 בית, בו יוכלו לגדול, להתפתח להיות לחברים בריאים ושלמים.
 בזה כוחנו ויתרון ערכנו.

אייבי.

דברים ביום השבעה.

חברים! נתיחד עם זכרה של לאה בשבעה למותה.
אבל כבוד יורה עלינו מדי פעם לפעם. הסנה נקטפו ללא עת נפשות יקרות מתוכנו
הננו עומדים ומרכינים את ראשינו נוכח התאכזרות הגורל לאחז שנות שקט
ובסחון יחסי בתוכנו.

עם כל היסגיי המדע והרפואה עומד האדם אין אונים מול גורלו ועתידו ואינו
יודע הצפוי לו למחרת.

מחלתה של לאה באה עלינו במפתיע. בלב כולנו קיננה כל הזמן החקיה, שבכח
עמידתה, ישוב דעתה, ורצונה החזק לחיים חתגבר על מחלתה ונזכה טוב לראותה
בחוג מספחתה, עושה את עבודתה ביסודיות האפינית לה במשך כל הסנים. והנה
כחסף באה הבטורה הסרגית - לאה אינה.

לאה בת למספחה יהודיה שפוסיית מעירות פולין, חברת התנועה, הגיעה אלינו עם
הקמת הבית באדמות עין השופט. לא קל היה ללאה בימים החלוציים ההם להסתגל
לחיינו, אולם אחת היתה דעתה; להכות שורש, לבנות משפחה, ולהוסיף מיסותה לבנו
ביתנו הקבוצי.

נחבאת אל הכלים היתה לאה, אולם צניעות הליכותיה, ישוב דעתה, יסודיות מעשיה
הקנו לה כבוד והערכה בין החברים.

הנני נזכר בעבודתה בבית הילדים. כל פינה הבריקה, היא עשתה את הכל על מנת
להפוך את חדר הילדים לבית חם בו ירגיש כל ילד את יד המספלת המסורה והחמה.
ומרוב מסירות היתה נאלצת לנטוש את שטח העבודה הזה, כי מרוב מסירות ודאגה
לא יכלה לעמוד בו.

ובפינת הספול במטבח עת היתה סורחת להורים ולחברים הזקוקים לספול, הורגשה
יד דואגת, יד של חברה ואם לכל.

לאה לא נמנתה על החברות הפעילות בקבוץ, אולם היתה נתונה בכל נפשה לבעיות
הקבוץ והחברה. רב היה רצונה לדעת. אינני זוכר שיחת קבוץ בה לאה נעדרה.
חייה שזורים היו באופן טבעי בנוף המסובב אותנו, לאה ספחה וגידלה לנו
בצים במספחתה, שכה קשורה היתה אליהם.

זכרה ירשם בתולדות קבוצנו כחברה מסורה, אם אצילה, ידידה לחברים ונפש
טהורה.

יהא זכרה שמור ונערץ בתוכנו.

שלמק.

דברים ביום השבעה.

עברו שבעת ימי האבל, והכאב לא נדם, רק העמיק. אנו מתיחדים הערב עם זכרה של לאה החברה והאם בקבוץ. ושוב כמו לפני שבוע ביום מר, על הקבר הפתוח, אנו עומדים דמומים ואלמים מחשש פן נחלל באמרה מיותרת ובמילה שאינה מתאימה את קדושת הכאב. ואף על פי כן החרש לא נוכל, כי מצוים אנו לחצוב מלבנו מילת נחומים, ופיצוי מה לאשר אבד ואיננו.

חפסנו בדברי מסוררים ברוכי ניב, ונדמס לנו כי מצאנו מעין קינה דומה לגורל חייה ומותה של חברתנו לאה בסורותיו הממצות של יל"ג על גורלה של אשה עבריה אשה עבריה מי ידע חייך עצבך ומסוּשך שברך, מאוייך שגולדו בקרבך ותמו תוככי.

אולם לאמיתו של דבר לא ניתן לחת ביטוי קולע לתגרת יד הגורל הפוקדת מדי פעם בפעם את היחיד בקבוץ. אין נחומים ואין מלה גואלת גם במקרה זה. כולנו חשים מה אכזרים החיים, ומה אכזר המות, ועל כן ברגעים אלה של התייחדות, בהתכנס בית עין - השופט לאבל יחיד, נעצרים לרגעים מספר חיינו התוססים, האורלוגיין כאילו נעצר והזמן קופא, וקולקטיב זה הנראה לנו כצועד - נעמד דום. אנו מתפנים לראות ללבב, להציץ פנימה, ולהגות גורל האדם, באשר הוא אדם. זוהי החובה - אנושית, פשוטה, מובנת ונאצלת. החובה המעלה את הקולקטיב כולו למדרגת לכוד עילפית, לא משום שגורל אחד לכולנו ואנו צועדים לקראתו, אלא משום שברגעים אלה מופיעה ביתר בהירות מהות חיינו וטעם מאבקנו עלי אדמות. ואשר נסכת מלבנו ברגעי חולין וחפזון, מוכלס בכל הדרו בהיותנו נצבים מול חידלון ומות - קדושת החיים וערכו של היחיד - האדם היוצר בתוכנו, כל אדם - ובעיקר "ממעסי הדברים ומרבי תפארת" אשר עליהם חר ביאליק את שירו האנוסי ונסגב.

והרי אנו בחפזנו, לא תמיד יודעים ולא תמיד נזכרים, כי ההקבוץ מרכב מיחידים, צנועי הגות כלאה, ולא תמיד מדביקים הללו את קצב הילוכו של הקבוץ. בתוך להט הבניה, ובהלמות העמל יש ונבלעים הצעדים החרישיים של הפוסעים בשבילם הבודד וזעקות היגון החרישי מפינות ייחודם.

ויקרה לדאבונו לעתים כה קרובות שהקבוץ הנותן ביד רחבה, והשוואף בכנות להעניק מלא כף השויון וואושר לחבריו, תקצר ידו מהושיע לאלה אשר -

"יגעו מאווייהם בלבם"

ועיררי ימות תחתיו צעד ללא הד ורושם

ולא תשלוט עין זר לעולם בחג נפשם ובאבלם"

הערב בנוכחותו של פנחס והמספחה האבלה, ובייחוד בנוכחותו של אבסלום וחבריו, וכן באזני חברים צעירים אשר הכירו את לאה בסנות הכגרות והעבודה - ושם (המשך בדף הבא)

(המסך)

לא הכירוה בדרך הארוכה של ההגשמה. הריני רואה חובה לעצמנו להעלות לא רק נקודות ורשמים של זכרון, אלא קוים במלוא שיעור הקומה כבת דור רב תלאות ועתיר העלילה - דור מיסדי עין-השופט-מגסימי תנועת הסומר הצעיר בסיא העליה. אתם חברים צעירים, ולדאבוננו גם אנו בימים אפורים של עמל רואים את האדם כמות שהוא כמימד האחד, ולא תמיד על רקע נופו, לא תמיד מעבר לסטח -עד לסרטי צמיחתו! והרי אין זה האדם כולו.

הנה התהלכה בתוכנו סתי עשרות שנים חברה וסמה לאה, מעטים ידעוה מקרוב, אך ללאה היו סרטי צמיחה, ולאה הגיעה הלום בדרך המלך-בדרך המפוארת של עליה חלוצית שאין לה אח ודוגמא בדורנו בעולם ובישראל. וחובתכם חובתנו להכיר את הדרך הזאת למען דעת האדם, למען הבנה יתר חיינו במלוא מובנם.

אי סם בפולין היו עירות ובתי אב ספוגי תרבות ומסורת חיים עתיקה. באחת מעירות אלו, וז'ארקי סמה, היתה מספחה יהודית - מספחה חסידית; אך הנוער כבר פנה לדרך אחרת וסני דורות נאבקו בעיירה זו, הסכלה וחסידותה, ובדור האחרון כמזיגה נפלאה ממאבק זה עלתה כפורחת תנועת נוער הנוסאת בכנפיה מאוויים לחיים חדשים - היתה זו תנועת הסומר הצעיר. ובמספחת פרנק סבז'רקי במספחה זו הנתונה עדיין בין חסידות והסכלה, עסתה את דרכה להסומר-הצעיר נערה צעירה-והיתה זו לאה. עוד יסופר בסיר ובסיפור מה היה גורל היסורים והסכל של רבות כמות, בנות ישראל סיצאו מסם מאותו בית יהודי לקן הסומרי, לקבוץ ולהכסרה, לעמל ולהגשמה בארץ, ואף כאן במאבק יום יום הדורס את התגייסותם של כל כוחות הנפש - החובע התמזגות והזדהות של היחיד עם צרכי הכלל.

20 שנות עמל, כפועלת, כאם, כחברה, הם פרק מופלא שאינו ניתן לסיכום במילים וניב אנוס. ערכים אלה סזורים עמוק עמוק ברקמה זו הקרויה קבוץ, ועל כן עם כל הכאב והרגס הסכול, אנו עומדים עתה יחד גאים וחדורי רגס הערצה לגלוי של חיי אדם - בכל פססותם ובכל רזממותם, אשר למענם כדאי לחיות ולמות לסכול וליצור. וזה גם מקור הניחומים לכולם, למספחה ולכל שהר לב בתוכנו. כי חייה של לאה כחברה קבוץ זה, כמגסימה רעיון גדול, לא היו חייה בלבד, וכי במותה - תמו חיי היחיד/אולם תפארת האדם שבה מלחמתנית באור פניהם של ילדים ובכוסר תבונתם, וביכלתם, למען יסלימו וימשיכו הם את אשר לא הספיקה האם - כי החיים נמשכים וינצחו את המוות!

עם לאה בעבודה.

עוד דמות יקרה נעקרה מתוכנו. בנוף האדם נוסף עוד חלל ריק הזועק את זעקת השכול ומעלה הרהורים נוגים, ואין תנחומים. בשקט עצור התהלכה בינינו לאה וכאילו עיפה כרעה תחת עומס הנטל היום יומי. כרעה ללא קום. והלב דואב על שלא הספיקה לרוות נחת מבני שפוחיה ומעמל חייה השזור בכנין הגדול רחבה ומגוונת היא ידיעת חיינו, ורק רשמים וזכרונות מפרק אחד כרצוני להעלות בשורות אלו.

תקופה ארוכה (שנתיים בערך) עבדתי עם לאה במטבח. בתור הזה עבדו הרבה חברות ותיקות, וביחסינו היו הבנה ועזרה הדדית. אפילו בתוך שאון כלים, סירים וסכוכים היו רגעים של שקט עת חספנו שיחת רעים. לא קל היה לדובב את לאה, ומאידיך היו שטחים ונושאים ששוחחה עליהם בפקחות והבנה עמוקה. אחד הנושאים האהובים עלינו אז היה החינוך. כמה הסכילה לאה להבין לנפש הילד ובעיות החינוך המסותף. נהנתה מכשרונו של אנסלום בצ'ור, כי אף היא הצטיינה בצ'וריה בילדותה. כשאמרתי פעם; אציע אותך לועדת החינוך, הפצירה בי בלי הרף, שלא אעז, כי חרדה מבקורת וחפקיד.

כמה תכונות סותרות היו באופיה, שהכבידו עליה וגרמו לרגסי נחיתות ואי סיפוק. כנונה, שאיפה לשלמות ויופי מזה ועין חדה ובקורת עצמית מוגזמת מזה. גם בעבודתה היום-יומית הסתקפו מידות אלו וגרמו לכמה לבטים וקסיים. לא פעם קנאתי בסעמה הסוב. הנקיון והאססטיית בעבודתה, והכל מלווה שקט ואחריות. כל שלט או תבטיל היה כמעט מעסי אמנות, מרהיב עין, אבל כשהללנו אותה היחה מעירה בצער סזה גזל הרבה מזמנה, למרות זאת לא יכלה בסום פנים להוציא דבך פגום מתחת ידה. קרה וחבר בא מאוחר לאכול, ואמרתי לו; חכה לאה מכינה לך משהו. היה מסיב; - נו, אם היא מכינה, אז כדאי לחכות. ובאמת היה תענוג להגיש צלחת אוכל שהכינה. כמה פעמים היחה קוראת חזרה ומוסיפה עוד משהו ומקשטת ממש בטוב סעמה ובדאגתה החברית. אולם הרצון להטלים וְלִסְכַּלֵּל היה גם בעוכריה; כי זה התנגס במציאות שלנו עדיין רחוקה מסלמות וסגב. גם הסעון בחדר האוכל מכוון את צעדינו, ולעתים מסעבד אותנו, ולא רק שאיפה לסכלול ויופי.

אחרי סגמרתי את תורי במטבח, וחזרתי למסחלה נפגשתי פעם עם לאה במקלחת. החענינה מאד בעבודתי החדשה והביעה רצונה לעבוד סמה אף היא. עודדתי אותה, כי ידעתי שידיה הברוכות תוכלנה ללמוד באופן יסודי את עבודת הסתילה והספול בצמח הרך, אבל היא הפסיקתני בעצב; - לו זה היה עי הבית! ומה יכלתי להסיב, והתחבורה עדיין לא היחה אז מסודרת.

כמסך הסנים נפגשתי עם לאה רק בתורנות בסבחות, ובבוקר עת נכנסתי לקחת שתיה לעובדי המסחלה, באיזו יעילות הכינה את עגלתה וכלי עבודתה, אבל עצב היה

(המסך בדף הבא)

(המשך)

נסוך עליה. הרגשתי שעם גידול האוכלוסיה גדל גם הקצב החרשתי במסבח, ומקשה עליה את עבודתה, ולבטיה הולכים ומתרבים. בהתחלת מחלתה בקרתיה בחדרה. היא ביתה מודאגת ועצב קודר היה נסוך על פניה זכרתי ערבים מן העבר הקרוב, עת סיימנו את עבודתנו במסבח, השעה מאוחרת והכל נקי ומצוחצח, המחסנאית מהללה את לאה האחראית, ולמרות העיפות היא מסופקת, מחייכת, ומצב רוחה טוב עליה. מה רב השינוי ! לבי כאב. והנה גברה מחלתה ויכלה לה. וביום ששי הגיעתנו הידיעה המרה על מותה. בלוותי את לאה בדרכה האחרונה התעוררו הרבה הרהורים נוגים, ואין תשובה ואין נחומים. כיצד לעזור ולהבין ללבסיו של החבר השקט הצנוע ? כיצד לפתור בעיות החבר הקשיש ? העסינו מספיק לפתור את בעית עבודת החברה? ומה טומן העתיד בחובו ? שמא יש לו מקום מכובד לחבר הסואף לשכלול ולשלמות הנחמה היחידה, סילדינו יחיו בעולם יותר יפה ונסגב, בלי הסתירות העמוקות מתהום בין חזון ומציאות. דברי נחמה עצובים, כדברי המסורר;

אז סיר חדס יסיר מסורר

ליופי ונסגב לבו ער

לו לצעיר כי מעל קברי

פרחים ילקטו לזר.

רחקה .

באין נחומים.

קשה למצוא מילים לבסוי ברגעים של קדרות אבל ויגון, ובידיעה שאלה הן המלים האחרונות על אדם שנעקר מתוכנו באכזריות הסרגית ביותר בידי הגורל המר. רוח של חוגה אופפת את הלב, מאז בסורת איוב שלאה אי נ נ ה. הדמות האצילה והסקסה. יתמות ושכול זרעה על קרובי סכיבתה עת הלכה בנתיב יסוריה, והספתים לנחמות לחיסת תמיההוואין אונים האומנם הם ונסלם . . . הלב נסבר עת התחילה עלסת היגון להטיל את צילה על לאה היקרה. אכן התעללות רבה מדי התעללת בנו הגורל, מהלומותיך חכמו בנוחבסות קשות מדי. ובאין נחומים במה נתנחם ? " אוריז כנחל דמעה" על קברה. שלום לרגבי עפרה.

אפרים.

ב מ ח י צ ת ה ...

ההודעה על פטירתה של לאה זעזעה עד קהות החושים.
 שוב הועמדנו אילמים וחסרי אונים נוכח גורל אכזר אשר הכריע את
 הרצון ואת האמצעים להושיע.
 כעת לאחר ימי האבל הראשונים סורדות המחשבות; למה קרה כזאת ללאה
 שלנו?! - היכלנו לשער אסון מחקר? !
 כשהנפכים בזכרונות של התקופה האחרונה בעבודה, נדמה כי לאה נראית
 שלזה, מוקפת דאגה ואהבה בתוך משפחתה, חיה את חיי העמל בהתמדה מבלי
 להתאונן על גורלה. בציותנות ותוך ויתורים רבים ממלאה אחרי
 הוראות הרופאים ללא מרירות וללא תביעות מיוחדות.
 לאה! הרי היית לנו דוגמא לאריכות ימים, היית מרגיעה ומרחיקה כל
 מתיחות בעבודה. את לימדת אותנו כיצד לנהוג זהירות וחסכון בכוחות
 האדם. את הדרכת אותנו בסיסות עבודה נכונות ויעילות, תוך תבונה
 מעמיקה ויחס כבוד לכל פרט ולכל מעשה. ביצעת עבודות מעשה אמנות
 להפליא. אף אחד לא השתוה לך בצורה האסטטית והטעם העדין. תרמת
 תרומה רצינית למסבך במשך שנות עבודתך הרבות.
 שבחנו תמיד את יופי עבודתך, ואת - בצניעותך, הסתייגת, כאילו הם
 דברים של מה בכך. ביסאת את כל זיקתך לקבוץ על ידי מסירות
 קפדנית ונאמנות בעבודה. כך ראינו אותך בביד שנים, ולא ידענו ולא
 שיערנו מה מתרחש לבוא.
 נזכרך על כל היפה והישר, שליוו את דרכך בינינו.

אסתר. ד.

האסון ירד עלינו כרעם מהשמים. בצורה כה סרגית ופתאומית. גרם
 לנו אבל כבד וכאב רב.
 עד היום קשה, לא רק לבטא את המלים האכזריות, אלא גם להעלותן על הדעת.
 לאה איננה! מי היה מעלה על הדעת שללאה הסלואה, שכל
 דבר ממעסיה מחוסב - יוכל הגורל המר. והוא יכל לה ושבר אותה
 במהירות כזאת.
 זמן רב הכרתי את לאה. היא הייתה סמל הסלואה הנפשית, לכן ממאן הלב
 להאמין באסון המחריד שירד עלינו.
 דלות מדי השורות האלו, מלחת ביסוי לכאב העמוק על האכידה הגדולה.
 במה נוכל לנחם את פנחס ואת הילדים? להם אין ניחומים.

סימה. א.

עם לאה

איך קרה הדבר שפתאום הפכה הדרך ליער - מסרת טיולי שבת וחג לילדינו - לדרך סבל, בה עברו במסך השנה בזו אחר זו תהלוכות אבל מזעזעות ומדכאות. איך קרה הדבר, שלא אליך לאה אני כותבת - כפי שכתבתי מספר ימים לפני האסון - אלא עליך.

קשה להסלים עם העובדה, כי הרי לתשובה למכתב אני מחכה. לא ענית לי. לא גמרנו את סיחתנו. עוד היה לי לספר לך - ולסמוע. בסיחות הרבות שהתנהלו בינינו, דאגתך היתה נתונה לילריך. לא החתיכת לסוג האמהות המפגינות את מסירותן לילדיהם בגילויי אהבה חיצוניים. לעומת זאת ניחנת בסגולה נדירה של כסרון הניתוח האוביקטיבי, הנכון ויחד עם זאת דאגת אם אמיתית כלפי כל אחד מבניך. בדיוקנות - כה אופינית לך - ידעת למיין ולהגדיר את קווי האופי של כל אחד מבניך, על מנת להגיע למסקנה נכונה - כמעט מדעית - בנוגע לעיצוב המותם ואישיותם לעתיד לבוא.

כמה מחסבה מעמיקה, כמה דאגה מסרת להם, והכל בקטט ובצנעה, הכל מוסווה טוב, טוב-מעט, זר, הכל מופנם. לא ידעת לפסוח על הסיפים. רחוקים היו ממך ססחיות ירחליות. בכל מעסי יריך שאפת לסלמות. סבל לא ישוער נגרם למצפונך הרגיש, אם לא הגעת למיזוי מלא של רצונך ופעלך. אין ספק שהנאי חיינו המזוינותים הגבילו לא במעט את דרך חייך. קשה לעבוד בסקט של הספק הגדול המתעורר ומכרסם? האם נתנו מסגרת נאותה לכל נתוני האופי שלך? האם ידענו להעריך ופעלנו למענך - כחכרה כלפי פרט - לפי הנתונים הרבים שלנו? ללא תשובה היא האלה. אין נחמה בפיו הכל ניתן לילריך. רק אותך את האם אין ביכלתנו להחזיר להם. זאת היא האמת האכזרית.

בלהה. ג.

היינו יחד אמהות. ירדו מניסוחינו בבית התינוקות. בסעות ההנקה הארוכות שוחחנו על הא ועל דא, ולאח בעירנות לקחה חבל בסיחות אלו. בניגוד להליכותיה הסקולות האיטיות היתה סיחתה ערה מאד וגלויה. כאן היתה לאה כמות שהיא, מתפרקת מריכוזה הפנימי, כאסה אל רעותה היתה כאילו מזמינה להתקרב ולהסתחף בחיותיה ובעיגותיה. נפלו המחיצות ונגלה לב רגיש, כלל וכלל לא אלו ואדיש כלמראית עין. . . . לאה כאבה דברים שאין לחקנם וגם דברים אשר יום יום עלולים לפגוע ולהכאיב. היא הביעה את דעתה על הבעיות העומדות על הפרק בצורה כה מקורית, והפליא אותי תמיד יוסרה האנוסי הרענן, בלי מסוא פנים, כאיש תנועה צעיר לימים. חכבתי את חבונחפה והגיונה, ולא סיכרתי לעולם כי סואה עומדת להתחולל.

נעמי. ק.

לאבשלום. . .

צער ושמחה אבל ושחוק הם יסודות המשקפים את חיינו, וכן בכל חכרת אנוש בעולם. הצמאון לחיים הוא אשר נותן לאדם את הכח והרצון לחיות. לכל אדם יש רגעי חולשה והרגשת כשלון, ולא תמיד פצליח היחיד להתגבר עליהם. על כן טובה ההרגשה בחיי הקולקטיב, כשצער המספחה הוא גם צער הרבים. היחס האנושי החם והנבון כלפי המספחה השכולה יכל להינתן אך ורק בחיי החברה הקבוצית. לעיתים נדמה כאילו, אנו בני הנוער אדיסים לגבי האסונות התוכפים על ביתנו הקבוצי, אך הרושם הוא מוטעה וחיצוציבלבד. למעשה רכה מאד המבוכה הפנימית מבלי דעת איך להגיב. לעיתים אנו נחקלים בכעיה חמוהה, - מה נגיד לחברנו בו נגע האסון? מה יהיה יחסנו אליו? עברו שלושים יום. הזעזוע עבר, אך הכאב נסאר. אישית לא הכרתי את לאה, מאלה שהכירוה שמענו עליה כעל חברה נאמנה ומסודרת, אוהבת נקיון, סקסה חרוזה, ואם מסורה לילדיה. עתה נפקד מקומה. ולאבשלום. - הקבוצה תעניק לך כיכלתה באהבה ובכנות הלב השתתפות בצורך. את הצער אין לבטא במלים, אך בסוחים אנו ומלאי תקוה, שתדע, אבשלום, להתגבר ולעזור למשפחתך, כבן בוגר, ואנו נהיה לך לסעד רוחני ועורף חזק עופרה ("ארז")

ליום השלושים.

עבר חודש ימים מיום סתמנו הגולל על קברך והצער לא שכך והכאב גדול ומעיק. למה נגזר עליך-עלינו ככה? מדכאת המחשבה, שעם כל התקדמות מדע הרפואה עמדנו באזלת ידים ולא יכלנו לעזור לך במכאוביך הנוראים. היית לי אסה טובה, היית לי כאם, ועזבת אותנו לאנחות. אני מבקש סליחתך אם פגעתי בך בסגנות חיינו המשותפים. ודאי נכסלתי בזה הרבה. היית נוחה מאד להפגע, היית עדינה ורכה מדי בחביל חיי העולם הזה. נפרדים ממך בניך. אבשלום סכה שמחת לראותו בהתפתחותו, פרץ סכה ריחמת עליו, ועזרא הקסן, סמאד רצית וסמחת בו על כי הוא טוב ומוצלח. יתומים רכים הזקוקים לחיבת אפ. מי ימלא חלל זה בחייהם? תנוחי בשלום באדמת עין-השופט סכה אהבת אותה והיית גאה על הסתייכותך אליה.

יהי זכרך ברוך!

פנחס.